

Factcheck Connect

Factchecking Deep Dive 4

MEDIA &
DEMOCRATIE

BEELD &
GELUID

Inhoud

Inleiding en opzet	3
Deep Dive 4: Oorlogsbeelden	4
1. Russisch-Oekraïense Oorlog	6
2. Gaza-oorlog	10
3. Twaalfdaagse Oorlog en Iranoorlog 2026	12
Hoe worden nepbeelden gemaakt?	14
Oorsprong en verspreiding	15
Overzicht factchecks en artikelen Nieuwscheckers	16
Verlag onderzoeksproces Deep Dive 4	17

Dit onderzoek werd uitgevoerd door Yitsz Neurink, redacteur voor [Nieuwscheckers](#) en gecoördineerd door het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid in het kader van het onderzoeksproject 'Factcheck Connect', en is tot stand gekomen dankzij een subsidie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Inleiding en opzet

Factchecking is een intensieve en tijdrovende taak, maar de potentiële maatschappelijke impact ervan is aanzienlijk. Gerichte factchecking kan de kennis over feiten vergroten, de herkenning van desinformatie bevorderen en het vertrouwen in media stimuleren. Om dit effect te maximaliseren, bleek het van cruciaal belang de beschikbare middelen gericht in te zetten op urgente maatschappelijke thema's en samenwerking te zoeken met relevante maatschappelijke partners.

In het kader van het project Factcheck Connect voerde het team van Nieuwscheckers (het factcheck-initiatief van de Universiteit Leiden) gedurende een langere periode van ongeveer negen maanden zogenaamde Factchecking Deep Dives uit. Tijdens de projectduur werden in totaal vier maatschappelijk urgente thema's behandeld: migratie, klimaat, LHBTI+ en oorlogsbeelden. In dit rapport presenteren we de vierde Deep Dive over oorlogsbeelden.

Het primaire doel van deze Deep Dives was om factcheckers en maatschappelijke partners in deze periodes van intensieve factchecking nauw met elkaar te laten samenwerken. Deze aanpak bevordert de kruisbestuiving tussen beide partijen en maximaliseert de maatschappelijke impact van de factchecks. De keuze van de thema's en de betrokken partners werd bepaald op basis van actualiteit en urgentie, waarbij de redactionele vrijheid van de factcheckers te allen tijde in acht werd genomen.

De kennis en het netwerk van BENEDMO, met Beeld & Geluid als penvoerder, werden effectief benut bij het verkennen van de meest impactvolle onderwerpen en partners. Elke Deep Dive resulteerde in een serie factchecks en een samenvattend artikel of diepe analyse.

Kernobjectieven

De intensieve periodes van factchecking waren gericht op een meerledig doel, waarop voor de vierde Deep Dive in dit rapport wordt geëvalueerd:

- 1. Bevorderen van samenwerking: Het stimuleren van structurele samenwerking tussen factcheckers en maatschappelijke partners.**
- 2. Vergroten van de maatschappelijke impact: Het maximaliseren van het bereik en de relevantie van factchecking.**
- 3. Bijdragen aan maatschappelijke kennis: Het vergroten van kennis over feiten en het herkennen van desinformatie.**
- 4. Versterken van mediavertrouwen: Het positief bijdragen aan het vertrouwen in de media.**

Dit rapport biedt inzicht in de resultaten en geleerde lessen van de Deep Dive oorlogsbeelden.

Deep Dive 4: oorlogsbeelden

Eind februari begonnen de Verenigde Staten en Israël een oorlog tegen Iran, die meer dan een maand zou duren voordat er een preciaire wapenstilstand werd afgekondigd. Deze oorlog is de laatste in een rij die wereldwijd veel aandacht kreeg en gevolgen met zich heeft meegebracht. Het eerste wat in zulke oorlogen sneuvelt, is de waarheid, en tegenwoordig houdt dat ook nepbeelden in. Daarom zijn voor deze Deep Dive zulke nepbeelden van recente oorlogen in Oekraïne, Gaza en Iran, die door de jaren heen gecheckt zijn door Nederlandse en Vlaamse factcheckers, op een rij gezet. We laten zien welke soorten beelden er zijn en welke narratieven zij uitdragen.

Op 28 februari vielen de Verenigde Staten en Israël Iran aan met raketten. Het was het begin van een oorlog die iets meer dan een maand zou duren, waarbij de Iraanse opperleider ayatollah Ali Khamenei en Mohammed Pakpour, leider van de Iraanse Revolutionaire Garde, werden vermoord. Iran sloot als reactie de Straat van Hormuz, een zeeroute waar een vijfde van de olie die de wereld dagelijks consumeert doorheen wordt getransporteerd. Als gevolg daarvan stegen de olieprijsen in maart explosief. Op 8 april werd een wapenstilstand afgekondigd, maar Israël bleef het zuiden van Libanon aanvallen om de militante islamistische beweging, en Iran-bondgenoot, Hezbollah te verzwakken. Op 17 april werd daar ook een wapenstilstand afgekondigd. Sindsdien vinden er stroeve vredesonderhandelingen plaats tussen de Verenigde Staten en Iran. De wapenstilstand blijft precair: begin mei waren er kort weer raketaanvallen van zowel Iran als de Verenigde Staten.

Foto: Een moeder rouwt om het verlies van haar dochter als gevolg van ondervoeding tijdens de oorlog in Gaza. Ashraf Amra, CC BY-SA 3.0 IGO <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/deed.en>>, via Wikimedia Commons

Deze oorlog tussen enerzijds de Verenigde Staten en Israël en anderzijds Iran en bondgenoten in de regio, zoals Hezbollah, is een voorbeeld van een wereldorde die het laatste decennium steeds instabieler wordt. De oorlog in Iran was een vervolg op een kortere, twaalfdaagse oorlog tussen Israël en Iran in juni 2025. In 2022 begon Rusland een invasie van Oekraïne, maar de basis was acht jaar eerder al gelegd: in 2014 annexeerde Rusland de Krim en daarna riepen delen van de oost-Oekraïense oblasten (provincies) Donetsk en Luhansk de onafhankelijkheid uit om zich bij Rusland te voegen. Tegelijkertijd dreigt Donald Trump sinds het begin van zijn tweede termijn als president van de Verenigde Staten om uit de NAVO te stappen en aast hij op Groenland. En sinds oktober 2023, toen de militante islamitische beweging Hamas een grootschalige aanval lanceerde op Israël, voert dat land een intensieve oorlog in de Gazastrook.

"Het eerste dat in oorlog sterft, is de waarheid" is een gevleugelde uitspraak over dit soort conflicten, die vaak waar blijkt te zijn. Beide zijden zetten in tijden van oorlog grootschalig propaganda en desinformatie in om de vijand zwart te maken of de eigen strijdvaardigheid of overwinningen te benadrukken. Zo circuleert er online sinds het begin van de oorlog tussen Oekraïne en Rusland veel desinformatie over de Oekraïense president Zelensky. Hij zou een multimiljardair zijn die vele huizen bezit, een verkapte nazi zijn of naar het buitenland gevlucht. Deze berichten maken waarschijnlijk deel uit van een Russische desinformatiecampagne.

Dit soort desinformatie kan op meerdere manieren gemaakt worden. Bij het nepnieuws over Zelensky was er vaak sprake van bewerkte of uit context gehaalde beelden. Sinds een aantal jaar is het ook mogelijk om met kunstmatige intelligentie (AI) beelden en video's te genereren.

Bij de oorlog in Iran zagen we bijvoorbeeld dat Iran, om het Amerikaanse publiek aan te spreken, propagandavideo's produceerde met AI waarin Trump en andere Amerikaanse politici werden afgebeeld als lego-minifiguren of als animatiepersonages in de stijl van filmstudio Pixar. Trump werd hierbij vaak in verband gebracht met de rijke zedendelinquent Jeffrey Epstein, de Israëlische premier Benjamin Netanyahu, antisemitische karikaturen van joden, en algemeen geweld in de vorm van explosies en bloed.

“ Methode ”

Er lijken dus verschuivingen plaats te vinden op het gebied van nepbeelden over oorlog. In maart en begin april hebben we verschillende van die beelden over de oorlogen gecheckt. We zijn op de website van Nieuwscheckers en in de factcheckdatabase van BENEDMO ook op zoek gegaan naar factchecks over beelden van recente oorlogen: de oorlog tussen Rusland en Oekraïne, de oorlog die Israël voert in Gaza en de twee oorlogen in Iran in 2025 en 2026. We hebben in de database gezocht op de termen "Oekraïne", "Gaza", "Palestina" en "Iran" vanaf de data dat iedere oorlog begon:

- Vanaf 24 februari 2022, toen Rusland Oekraïne binnenviel;
- Vanaf 7 oktober 2023, toen Hamas Israël aanviel en Israël de oorlog in Gaza begon;
- Vanaf 13 juni 2025, toen de Twaalfdaagse Oorlog in Iran begon (factchecks over de protesten van de Iraanse bevolking tegen het regime in december 2025 en januari 2026 hebben we hierbij buiten beschouwing gelaten).

We selecteerden op Nederlandstalige checks waarin de gecheckte beelden als (deels) onwaar zijn bestempeld; voor beelden die meer dan eens gecheckt zijn, namen we maar een factcheck op. De zoekopdracht leverde 179 artikelen op, die samen de oorsprong van 255 beelden onderzoeken. Het verschil tussen beide aantallen heeft twee oorzaken: sommige factchecks behandelen meerdere oorlogsbeelden tegelijk, dit geldt met name voor verzamelartikelen van de Vlaamse VRT, en sommige gecheckte video's bevatten meerdere fragmenten die onjuist worden gepresenteerd of nep blijken te zijn.

Vervolgens hebben we de beelden ingedeeld op basis van hoe ze worden ingezet. In tegenstelling tot de vorige Deep Dives over migratie, klimaat en de lhbt+-gemeenschap is er bij oorlog vaak geen sprake van overkoepelende narratieven. Bij verschillende conflicten proberen de verschillende facties zichzelf zo goed mogelijk, en de vijand zo slecht mogelijk neer te zetten. Daarom focussen we in deze Deep Dive over oorlogsbeelden meer op de manieren waarop die nepbeelden tot stand komen.

Voor de indeling van de factchecks hebben we gebruikgemaakt van een categorisering van Michael Hameleers van de Universiteit van Amsterdam, ontwikkeld in een studie naar informatieoorlogen in Oekraïne en Gaza [pdf]. Hameleers onderscheidt twee hoofdtypen misleidend beeldmateriaal: enerzijds beelden die met behulp van AI zijn gegenereerd of gemanipuleerd, ook wel deepfakes genoemd, en anderzijds zogenaamde 'cheapfakes'. Dit laatste zijn authentieke beelden die uit hun context zijn gerukt, of beelden die met minder geavanceerde middelen dan AI zijn bewerkt. De gedecontextualiseerde beelden deelt Hameleers verder op in vier subcategorieën:

- **Temporele decontextualisatie:** oude beelden waarvan wordt gedaan of ze van een recent conflict zijn. In onze indeling hebben we dit samengenomen met ruimtelijke decontextualisatie, omdat de twee in de praktijk vaak met elkaar samengaan.
- **Ruimtelijke decontextualisatie:** beelden waarvan wordt gedaan alsof ze van een conflict in een bepaalde regio zijn, maar die in werkelijkheid op een andere plaats genomen zijn. In onze indeling hebben we dit samengenomen met temporele decontextualisatie, omdat de twee in de praktijk vaak met elkaar samengaan.
- **Fictieve decontextualisatie:** beelden waarbij fictieve materialen worden gepresenteerd als authentieke beelden, vaak om te beweren dat echte gebeurtenissen in scène zijn gezet. Denk hierbij aan filmsets of beelden uit films, tv-series of videospelletjes.
- **Actor decontextualisatie:** beelden waarbij wordt gedaan alsof mensen op foto's en in video's die niets te maken hebben met een conflict slachtoffers, daders of partijdige supporters zijn in het conflict. Dit kan ook verwijzen naar experts die zogenaamd een kant in het conflict aanprijzen.

Daarnaast hebben we extra categorieën gedefinieerd voor gevallen die buiten deze vierdeling vallen:

- **Bewerkte beelden:** beelden die met fotobewerkingssoftware als Photoshop bewerkt (lijken) te zijn.
- **Enscenering:** beelden die in scène gezet zijn.
- **Misleidende tekst:** beelden waarbij de decontextualisering puur voortkomt uit de begeleidende tekst, omdat de beelden op zich verder wel te maken hebben met de oorlog in kwestie.

Russisch-Oekraïense Oorlog

De oorlog in Oekraïne is ruim vier jaar bezig, waardoor deze oorlog van de drie oorlogen waar we factchecks over verzameld hebben, de meeste resultaten opleverde. Hier zien we ook de grootste variëteit in categorieën. We vonden 82 artikelen met in totaal 104 beelden. Factchecks over president Zelensky, waar we in 2025 een artikel over hebben gepubliceerd, laten we buiten beschouwing.

1.1 AI-gegenereerde beelden | 13 beelden

Bij de oorlog in Oekraïne vonden we relatief weinig beelden die gemaakt of bewerkt zijn met AI. De voorbeelden zijn sporadisch en vertolken diverse oorlogsnarratieven. In twee gevallen zijn foto's van neergeschoten straaljagers vervalst, waarbij beide kanten van het conflict beweren vliegtuigen vernietigd te hebben, waarschijnlijk om hun eigen kracht te benadrukken.

Vier andere factchecks richten zich op Oekraïense soldaten. Een filmpje van een huilende 23-jarige soldaat onderweg naar het front blijkt deel uit te maken van een heel genre aan AI-gegenereerde video's. Nepbeelden van een soldatengraf en een officieel document worden ingezet als zogenaamd bewijs dat soldaten illegaal worden gemobiliseerd, dit in de context van de Oekraïense mobilisatieleeftijd van 25 jaar.

Een AI-foto van een kind dat zijn huis zou zijn kwijtgeraakt door een Russische raket lijkt dan weer oorlogspropaganda te zijn, aangezien het door de Oekraïense ambassadeur in Zuid-Korea werd verspreid als echt beeld.

1.2 Cheapfakes: temporele/ruimtelijke decontextualisatie | 32 beelden

Deze foto van een neergehaald vliegtuig komt uit 2015, niet 2022. Foto via Knack, © Teyit

De meeste oude beelden, of beelden van andere plekken waarvan wordt beweerd dat het om (bepaalde delen van) de oorlog in Oekraïne gaat, zijn van militaire voertuigen of explosies:

- Een strandvideo met een explosie op de achtergrond is van een ontmijningsoperatie en geen aanval van Oekraïense verzetsstrijders.
- Het Duitse nieuwskanaal Bild liet bij een uitzending over de oorlog per ongeluk beelden zien van een Chinese gasexplosie uit 2015.
- Twee video's van explosies zijn ouder dan beweerd.
- Het Oekraïense leger gebruikte een foto uit 2015 ter illustratie van nieuws dat een vliegtuig was neergehaald.

- Een foto van een brandend gebouw is van een Israëlische aanval op Libanon.
- Een brandende hangar in Letland is in werkelijkheid een Russische fabriek.
- Een video van een explosie toont een Russische aanval op de Oekraïense stad Dnipro, en geen Amerikaanse aanval in 2024.
- Twee video's die het begin van de Russische invasie in 2022 zouden tonen, stammen uit 2014 en 2020.
- Een video met tanks laat niet het Oekraïense Koersk-offensief uit 2024 zien, maar is gemaakt in 2022.
- Beelden van tanks die Rusland vernietigd zou hebben, komen uit Denemarken en Syrië.
- Een satellietbeeld dat moet bewijzen dat Russische vliegtuigen na een Oekraïense aanval nog heel zijn, is een maand voor die aanval genomen.
- Een video van een zogenaamde voorbereiding van het Poolse leger om deel te gaan nemen aan de oorlog, toont in werkelijkheid een jaarlijkse herdenking van de oudste Braziliaanse cavalerie-eenheid uit 2018.

Andere propagandabeelden focussen meer op groepen mensen:

- Een video van een Oekraïense soldaat die een vrouw en haar kind zou bedreigen, is in Rusland geschoten,
- Een video waarin Oekraïners Russische troepen verwelkomen, toont Russische soldaten die door Russen uitgewuifd worden
- Twee zogenaamde video's van het Koersk-offensief in 2024 zijn gemaakt in 2023.
- Een foto waarop de Canadese ex-generaal Trevor Cadieu in Oekraïne gearresteerd zou worden, is oud en toont alleen andere soldaten die gevangen genomen worden,

- Een Russische dienstweigeraar die zich in een koelkast verstoppt, is eigenlijk een voortvluchtige voor een deurwaarder uit 2015.
- Een Russische mars met oude wapens is een oefening voor de Russische Dag van de Overwinning uit 2020.

Daarnaast zien we ook wat specifiekere narratieven: een video van kinderen van een militaire middelbare school onderweg naar een routineschietoefening en een foto van meisjes die gesneuvelde oud-studenten herdenken, moeten bewijzen dat Oekraïne kinderen inzet als soldaten. Voorts worden beelden van soldaten uit 2018, een video van bewegende lijkzakken bij een klimaatprotest in Wenen en een video van een anti-oorlogprotest in IJsland gebruikt als 'bewijs' dat Oekraïne de oorlog in scène zet.

Verder gebruikt Rusland geen mobiele crematoria om burgerdoden te verbranden, en zijn beelden die dit moeten aantonen afkomstig van een demonstratievideo uit 2013. Ook zijn foto's waarin Russen Oekraïense geschiedenisboeken verbranden van een pro-Russische demonstratie op de Krim uit 2010, en niet van de oorlog, en zijn deze in beslag genomen Russische mobieltjes in werkelijkheid een kunstwerk uit Belarus. In een groot verzamelartikel van de VRT zien we verder beelden van een Palestijnse activiste die wordt gepresenteerd als Oekraïense verzetsheldin, een Molotovcocktail die niet explodeerde tijdens de oorlog maar tijdens Oekraïense anti-regeringsprotesten in 2014, en een invasie die eigenlijk een militaire trainingsoefening uit 2018 is.

1.3 Cheapfakes: fictive decontextualisatie | 12 beelden

Opnames van de film Invasion Planet Earth die zouden moeten bewijzen dat de oorlog in Oekraïne nep is. Foto: Richard Wood.

Cheapfakes die in de categorie fictieve decontextualisatie vallen, bestaan bij de oorlog in Oekraïne vooral uit beelden van filmsets. Die moeten bewijzen dat de oorlog nep is: we kwamen factchecks tegen over beelden van opnames van de korte film Nadija uit Letland, opnames van de sciencefictionfilm Invasion Planet Earth uit Birmingham in het Verenigd Koninkrijk, opnames van de Oekraïense tv-serie Contamin en opnames van de documentaire Область Героев ('Regio van Helden'), die weliswaar over de oorlog gaat, maar geen beelden in scène zet.

Daarnaast zijn er beelden uit videospelletjes waarvan wordt gedaan alsof het echte oorlogsbeelden zijn. Een video van een vliegbasis komt uit het spel Arma 3, een video van de mysterieuze piloot 'Ghost of Kyiv', waar veel over te doen was aan het begin van de oorlog, komt uit het simulatiespel Digital Combat Simulator en een derde video stamt eveneens uit Arma 3.

De overige fictieve beelden komen uit verschillende bronnen: beeld van een jongetje uit de Oekraïense separatistische regio Donetsk dat op zoek zou zijn

naar zijn dode moeder en beelden met een lijk dat een sigaret opsteekt komen uit (behind the scenes opnames van) muziekvideo's. Een foto van een huilend jongetje, verspreid door een Oekraïens parlementslid, komt van de kaft van het boek El Hombre en el Ovido. Een video met nazivlaggen in een Oekraïense stad komt uit de Franse oorlogsfilm Victor Young Perez. Een video van een Russische raketaanval is van digitale makelij, gemaakt door een visual-effects artist, en een video van Zelensky die het Oekraïense parlement met machinegeweren beschiet, is satire uit zijn dagen als komiek, geen bewuste oorlogspropaganda.

1.4 Cheapfakes: actor decontextualisatie | 6 beelden

We vonden zeven beelden waarbij mensen met de oorlog in Oekraïne in verband worden gebracht, terwijl zij er niets mee te maken hebben. Vier van de beelden tonen vermeende slachtoffers van de oorlog:

- Een foto van een journalist van de Amerikaanse nieuwswazer CNN die vermoord zou zijn is in werkelijkheid van YouTuber Jordie Jordan,
- Een zingend Oekraïens meisje raakte gewond toen ze van haar fiets viel (en niet door de oorlog),
- Een Russisch meisje dat als levend schild gebruikt zou worden is in werkelijkheid een Roma-meisje dat aan een schandpaal is gehangen
- Een foto van een vrouw die haar kat terugvindt in het puin is in 2011 genomen in Missouri.

Twee van de beelden zouden soldaten in de oorlog tonen: iemand die wordt gepresenteerd als een zwaarlijvige Russische generaal-majoor is een grenswachter en een huilende Oekraïense soldaat is een Britse parachutist die de baret van zijn gesneuvelde broer ontving.

1.5 Cheapfakes: bewerkte beelden | 19 beelden

Van beelden die wel bewerkt zijn maar (waarschijnlijk) niet met AI, vonden we drie voorbeelden die met vervalste documenten te maken hebben. Een regeringsdocument dat in 2022 beweerde dat Rusland 40 procent van Oekraïne had bezet en meer dan 75 procent van de Oekraïense strijdkrachten had vernietigd, is vervalst. Hetzelfde geldt voor een document waarin staat dat Oekraïne de dienstplicht voor vrouwen invoert. Het derde document betreft een niet-bestaande postzegel die zou zijn uitgegeven ter ere van Waffen-SS-soldaat Yaroslavl Hunka.

Dat laatste bericht over de postzegel, een bewerkte foto van een Russisch trouwfeest waar de gasten een Hitlergroet brengen en een Oekraïense vlag in is gefotoshopt, en het eerdergenoemde bericht dat een straat in Oekraïne vol zou hangen met nazi-vlaggen, spelen in op het narratief dat Oekraïne een fascistisch en nazistisch land zou zijn. Dat is een narratief dat de Russische president Poetin aan het begin van de oorlog gebruikte als rechtvaardiging om Oekraïne binnen te vallen en dat bijvoorbeeld ook terugkomt in de desinformatiecampagne tegen president Zelensky. Aan de andere kant zijn aan een filmpje waarin Poetin de Europeanen zogenaamd satanistische nazi's noemt, nep-audio en nep-ondertiteling toegevoegd.

Daarnaast worden video's en foto's gefabriceerd in de stijl van gevestigde media, waarschijnlijk om het nepnieuws meer kracht bij te zetten. Hier vonden we vier voorbeelden van:

- Een nep-reportage van het Qatarese Al Jazeera waarin Oekraïense supporters op het WK Voetbal 2022 allerlei nazistische uitingen doen,

- Een zogenaamde BBC-video die suggereert dat Oekraïne verantwoordelijk is voor een dodelijke raketaanval op een treinstation,
- Een gemanipuleerde afbeelding die zou bewijzen dat een Italiaanse nieuwswazer beelden uit een film gebruikt in berichtgeving over de oorlog, En een nepafbeelding van een Facebookpost waarin RTL Nieuws oud filmbeeld gebruikt ter illustratie bij een bericht over de oorlog.

Verder was (1) een foto waarin Oekraïners de Amerikaanse vicepresident J.D. Vance ironisch bedanken voor de verwoesting in het land oorspronkelijk een foto van twee Russische soldaten die een vlag vasthouden. is (2) aan een video van een vermeend schietincident in Kiev nep-audio toegevoegd, zijn (3) aan een fragment van een

Russische talkshow nep-ondertitels toegevoegd over angst voor mobilisatie, is (4) een spottende lasershow van Russische soldaten toegevoegd aan een oud filmpje van voor de oorlog, is (5) een foto van de Oekraïense politicus Ruslan Stefanchuk bewerkt om hem lelijker te maken, is (6) een foto van Europa waarin in Oekraïne alle licht is uitgevallen bewerkt, zijn (7) teksten op matrixborden boven de controversiële Krimbrug die autorijders welkom heten in Oekraïne in een oude foto geplakt, is (8) een foto van een eBay-listing voor gebruikte Russische tanks gefotoshopt met een afbeelding uit 2010, zijn (9) boilerhuizen van Coca-Cola en het Rode Kruis met photoshop omgedoopt tot mortuaria en is (10) een cover van het magazine Time, waarin Poetin voorgesteld wordt als Hitler, vervalst.

1.6 Enscenering en misleidende tekst | 8 beelden

Screenshot van een pro-Russisch volksfeest dat in scène is gezet. Foto: VRT.

Bij enscenering is sprake van beelden die doelbewust in scène zijn gezet om te fungeren als oorlogspropaganda. Beelden zijn daarbij niet met AI gegenereerd, maar uit de context gehaald of bewerkt met andere software. Drie van de voorbeelden die we hiervan vonden, komen uit [dit verzamelartikel van de VRT](#):

- Een burgerslachtoffer met verloren voet maakt in werkelijkheid gebruik van een voetprothese,
- Een groot pro-Russisch volksfeest in de Oekraïense oblast Donetsk bestaat maar uit een klein groepje mensen dat een mediastunt uitvoert
- Beelden van een aanslag zijn in scène gezet met lichaamsdelen van een lijkschouwing
- Gaten in een auto die er te regelmatig uitzien.

Twee andere voorbeelden zijn [video's waaruit moet blijken dat Oekraïne systematisch mensen met het Syndroom van Down rekruteert](#), maar die waarschijnlijk door Russen in scène gezet zijn.

Bij beelden met misleidende tekst zijn de beelden echt en hebben ze te maken met de oorlog in Oekraïne, maar suggereert de bijbehorende tekst een

onjuiste context. Hier vonden we ook drie voorbeelden van. In een foto van een gecrashte helikopter in Oekraïne zien sommige mensen een wasmachine in de brokstukken, wat tot veel online speculatie leidde in 2022. [Het ging om een onderdeel van de gevechtshelikopter](#). Verder staat er geen hakenkruis op de armband van een Oekraïense generaal, [maar een Noors symbool](#). Ook zijn er geen aanwijzingen dat de generaal in kwestie een rechtsextremistische ideologie aanhangt. En Oekraïense kinderen die de hymne van de Luftwaffe zouden zingen, [zingen in werkelijkheid het Bretonse volkslied Son ar chistr](#) (de melodie daarvan is ook gebruikt voor het Nederlandse drink- en strijdlid Zeven dagen lang).

Beelden die vallen binnen de categorieën enscenering en misleidende tekst vonden we alleen terug in de context van de oorlog tussen Oekraïne en Rusland, niet bij de oorlog in Gaza of de twee oorlogen in Iran.

1.6 Echte beelden afgedaan als nep | 13 beelden

Van de veertien echte oorlogsbeelden waarvan wordt beweerd dat ze nep zijn, gaat het in drie van de gevallen om nieuwsmedia die ervan worden beschuldigd de oorlog in scène te zetten. [CNN zou beelden van een brand in Canada gebruikt hebben bij een verslag van een explosie in de Oekraïense stad Lviv](#), meerdere nieuwsmedia zouden beelden van een [Russische gasexplosie uit 2018 hebben gebruikt bij verslaggeving aan het begin van de oorlog](#) en de BBC zou zijn live verslaggeving van de oorlog in scène zetten [met als bewijs een authentieke, maar uit de context gehaalde foto](#).

Twee foto's van jongens die in de oorlog hun ouders verloren, zouden volgens online berichten [oude beelden recycleren](#) of [een crisisacteur \(een acteur die zogenaamd ingezet wordt als slachtoffer of getuige bij tragedies\) tonen die vele begrafenissen bezoekt, steeds met een andere foto van een andere gesneuvelde vader](#). Maar de eerste foto stamt wel uit de oorlog en de tweede jongen bezocht simpelweg meerdere afscheidsceremonies voor gesneuvelde soldaten in zijn regio. Verder is een foto van vluchtelingen niet genomen in Syrië, [maar in Oekraïne, is een video van een vrouw die gewond raakt bij beschietingen in Kiev ook niet nep en is deze foto van een zwangere vrouw die omkwam bij een bombardement in de stad Kremensjoek ook echt](#). [Een foto van NAVO-baas Mark Rutte was wel genomen in Oekraïne en een video van Poetin die stewardessen ontmoet, is niet vervalst](#): dat Poetins hand dwars door een microfoon lijkt te gaan, is een optische illusie.

In de laatste vier gevallen wordt gedaan alsof foto's van verwoesting en gebeurtenissen nep zijn: [op echte beelden die genomen zijn in Boetsja, na het bloedbad dat Russische soldaten daar aanrichtten, zijn geen bewegende lichamen te zien, een before/after-filmpje bewijst niet dat de infrastructuur van Oekraïne onbeschadigd is, maar toont het resultaat van heropbouw, beweringen dat beelden van een gebombardeerd winkelcentrum in Kremensjoek vervalst zijn](#), kloppen niet en een foto van zwaarbeschadigde auto's met intacte ramen bewijst niet dat die verwoesting in scène is gezet.

Gaza-oorlog

Alhoewel het conflict tussen Israël en Palestina, waar de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever deel van uitmaken, al decennia duurt, escaleerde de situatie drastisch na de aanval van Hamas op 7 oktober 2023. Israël reageerde met een grootschalige militaire operatie in Gaza, die sindsdien bijna tweeënhalf jaar aanhoudt. Over deze oorlog vonden we 52 artikelen met in totaal 87 beelden.

2.1 AI-gegenereerde beelden | 27 beelden

Bij de oorlog in Gaza is er tot nu toe vaker sprake van AI-gegenereerd beeld dan bij de oorlog in Oekraïne. Een aantal foto's van slachtoffers aan beide zijden van het conflict zijn gemaakt met AI:

- Deze foto van een man met vijf kinderen die door de ruïnes van Gaza trekt,
- Een foto van een Israëlische soldaat die haar benen verloren zou hebben in Gaza (en voldoet aan de kenmerken van AI-slop op Facebook)
- Meerdere foto's van een artsengezin dat hun negen kinderen in de oorlog verloor, alhoewel het achterliggende nieuws in dat geval wel echt is.
- Ook foto's van Palestijnse kinderen die hun kat in het puin terugvinden en foto's van Israëlische speurhonden zijn gemaakt met AI.

In de zomer van 2025 stelde Amnesty International vast dat er in Gaza hongersnood heerst, mede doordat Israël de toegang tot voedselhulp in de regio steeds verder beperkte, een ontwikkeling die al langer zorgwekkend was. Een enkel nepbeeld van een zwaarlijvig meisje wordt ingezet om het bestaan van de hongersnood te ontkennen. De meeste AI-beelden

spelen echter in op het thema van voedselhulp: zo circuleert een fles uit Egypte met voedsel die naar Gaza zou drijven, waar overigens wel een waargebeurd verhaal achter schuilgaat, evenals een video van een hulpkonvooi dat Gaza zou naderen en meerdere video's van Chinese vliegtuigen die voedsel zouden droppen boven Gaza.

Overige AI-beelden over de oorlog in Gaza zijn een nepbeeld van een mars van activisten uit Maghreb-landen richting Caïro (hoewel de mars wel echt heeft plaatsgevonden) en een serie video's die zware sneeuwval in de regio tonen om geld in te zamelen voor Gaza of om te beweren dat de situatie in Gaza erger voorgesteld wordt dan ze daadwerkelijk is.

2.2 Cheapfakes: temporele/ruimtelijke decontextualisatie | 30 beelden

Deze foto van een bulldozer die een weg verwoest is genomen op de Westelijke Jordaanoever, niet in Gaza tijdens de oorlog. Foto: X.

Ook bij de oorlog in Gaza duiken voorbeelden op van beelden die uit hun context zijn gehaald: zowel oude beelden als beelden van andere plaatsen worden ingezet om gebeurtenissen of vermeend geweld in Gaza te illustreren:

- Een video van een Israëlische bulldozer die een weg vernietigt in de Palestijnse gebieden is uit 2021 en genomen in de Westelijke Jordaanoever,
- Een video van rode vuurpijlen die een stad verlichten is in werkelijkheid van een feest in Algiers,
- Een andere video die wel bombardementen toont is genomen in Soedan,
- Een tweede video van bombardementen is genomen in 2022,
- Twee foto's die een Hamaskantoor zouden tonen, laten in werkelijkheid een gebouw van een Qatarese hulporganisatie in Gaza-stad zien
- Een video die zou laten zien dat het Israëlische leger op Israëlische burgers schiet bij een muziekfestival op 7 oktober 2023 laat Hamasleden zien die terugkeren naar de Gazastrook.

Meerdere beelden worden ten onrechte gelinkt aan de Israëlische inval op het Al Shifa-ziekenhuis: het gaat onder meer om een oude video uit Egypte uit 2013, om beelden van het ziekenhuis van vóór de inval, en om een bombardement in de buurt van een ander ziekenhuis. Twee beelden uit een verzamelartikel van de VRT staan helemaal los van de oorlog die op 7 oktober 2023 uitbrak: het ene toont mensen die in 2021 naar de Libanees-Israëlische grens trekken, het andere parachutisten bij een militaire universiteit in Egypte.

Slachtoffers van andere of eerdere conflicten worden ook betrokken bij de oorlog in Gaza om het leed van de oorlog te benadrukken:

- Een video van een Palestijns weeskind is van voor de oorlog,
- Een video van een huilende jongen wiens zus is omgekomen, komt uit Syrië en is geschoten in 2014,

- Een foto van een dode baby komt uit Libanon en is genomen in 2006
- Een foto met twee lichamen omgeven door modder is van een overstroming in Jemen.

Verder is deze foto van etenswaren die in bloed liggen genomen na een aanslag in Syrië en zijn beelden van een Teletubbie-pop met explosieven erin op zijn laatst gemaakt in 2018 en waarschijnlijk in Jemen.

De overige beelden die uit hun tijd of context zijn gehaald, houden verband met de hongersnood in Gaza en de humanitaire hulpverlening daaromheen:

- Een van de video's die Chinese voedselhulp aan Gaza zou tonen is oud beeld uit 2024,
- Een video die weggegooide voedselhulp zou tonen is in 2016 in Saoedi-Arabië gemaakt,
- Beelden van Egyptenaren die voedselhulp brengen zijn in werkelijkheid van mensen die tassen met sigaretten dragen bij de Libische grens,
- Een video van gekaapte voedselhulp die in de zomer van 2025 rondging, werd al gemaakt in 2023 (en het is onduidelijk wat er met het voedsel gebeurt),
- Een video met vrachtwagens die aan de Gazaanse grens geblokkeerd worden stamt uit 2021,
- Een video van vissers die weer kunnen vissen door een hulpkonvooi, is ouder dan nieuws van het konvooi,
- Een andere video toont een hulpkonvooi uit Tunesië.

2.3 Cheapfakes: fictieve decontextualisatie | 7 beelden

Veel van de beelden binnen de categorie fictieve decontextualisatie zijn, net zoals bij de oorlog in Oekraïne, beelden van filmsets of films die worden gepresenteerd als geënceneerde oorlogspropaganda. Het gaat hierbij om beelden van een Palestijnse jongen die wordt aangekleed als oorlogsslachtoffer in het kader van een artistiek project in Irak, een video van een jong meisje met nepbloed uit opnames in Libanon voor de korte film The Reality, opnames van de korte Palestijnse film Empty place en opnames van de tv-serie Bleeding Dust.

Twee van de overige drie beelden betreffen satire: een man sloot peuters uit zijn familie op in een kippenhok als grap en een Israëlische influencer deed in een satirische reportage alsof een hulpkonvooi voor Palestina vol zat met condoomverpakkingen en drugs. Het laatste fictieve beeld betreft oorlogsbeeld uit het videospel Arma 3.

2.4 Cheapfakes: actor decontextualisatie | 5 beelden

Vijf beelden brengen mensen in verband met de Gaza-oorlog die daar niets mee te maken hebben:

- Twee video's van vermeende neplijken uit Gaza zijn in werkelijkheid van een studentendemonstratie in Caïro uit 2013 en een demonstratie tegen een COVID-lockdown uit 2020
- Een derde video van zogenaamde neplijken toont een opleiding voor begrafenismanagement uit Maleisië.
- Verder laat een vermeende video van een Israëlisch meisje dat levend verbrand wordt een

lynchpartij zien in Guatemala.

- De laatste foto toont een zwaarlijvige man die het bestaan van de hongersnood in Gaza moet ontkrachten. De man is echter een IS-strijder die in 2020 in Irak is gearresteerd.

2.5 Cheapfakes: bewerkte beelden | 2 beelden

نظراً لقلة الادوات الطبية ونقص الكادر الطبي تقرر قصف مستشفى المعمداني في غزة ومنحهم الموت الرحيم

Due to the lack of medical equipment and the lack of medical staff, it was decided to bomb the Baptist Hospital in Gaza and give them euthanasia death

⚙️ · Rate this translation

Een vervalste post van het Israëlische leger waarin staat dat er besloten was een ziekenhuis in Gaza te bombarderen. Foto: Facebook.

Twee beelden die we tegenkwamen over de oorlog in Gaza waren bewerkt zonder AI:

- Een Facebookpost, zogenaamd van het Israëlische leger, waarin staat dat het Israëlische leger heeft besloten om een ziekenhuis aan te vallen,
- Een video van een arrestatie met vervalste ondertiteling, waarin Israëlische politieagenten een Arabisch-Israëlische vrouw zouden deporteren.

2.6 Echte beelden afgedaan als nep | 16 beelden

Bij de oorlog in Gaza is de categorie van echte beelden die ten onrechte als nep worden afgedaan extra relevant, vanwege de complottheorie over 'Pallywood' (Palestine + Hollywood). Deze theorie stelt dat Hamas en Palestijnen geweld en

hongersnood in de Palestijnse gebieden in scène zetten om oorlogspropaganda tegen Israël te produceren. Hoewel de theorie al van vóór 7 oktober 2023 dateert, won ze na die datum sterk aandacht. Ze wordt ook verspreid door Israëlische overheidsaccounts.

De grootste verzameling beelden in deze categorie betreft uitgehongerde Palestijnen. Er wordt beweerd dat foto's van een ondervoede jongen en een ondervoede baby in Jemen genomen zijn, een foto van een Gazaans meisje dat om voedsel smeekt zou een Jezidi-meisje tonen en in een verzamelartikel van de VRT worden vier beelden van drie verschillende ondervoede Palestijnse jongens besproken waarvan wordt beweerd dat ze in Jemen gemaakt zijn, of dat de magere kinderen onderliggende ziektes hebben.

Bij twee beelden worden slachtoffers van de oorlog afgedaan als crisisacteurs:

- Een man zou op het ene moment op een ziekenhuisbed liggen en op het andere weer filmend rondlopen (het gaat om twee verschillende mannen),
- Twee video's zouden bewijzen dat twee vrouwelijke burgerslachtoffers eigenlijk Hamasstrijders zijn,
- Van een Palestijnse jongen die omkwam bij Israëlische bombardementen wordt beweerd dat het een pop is,
- Beelden van een aanval op het Al-Agşa ziekenhuis in Gaza en van hulpverlening onder Gazanen zijn eveneens niet in scène gezet of bewerkt met AI.

Ook wordt bij twee beelden van journalisten ten onrechte gezegd dat ze geënceneerd zijn, specifiek een BBC-reportage en een foto van fotograaf Anas Zayed Fteiha.

“ **Twaalfdaagse Oorlog en Iranoorlog 2026** ”

Het afgelopen jaar zijn er in Iran twee oorlogen geweest: de Twaalfdaagse Oorlog met Israël in de zomer van 2025, en de oorlog met de Verenigde Staten en Israël die begon op 28 februari 2026 en op 8 april stopte nadat er een preciaire wapenstilstand werd ingevoerd. Over beide oorlogen vonden we in totaal 36 artikelen waarin 64 beelden gefactcheckt werden.

3.1 AI-gegenereerde beelden | 32 beelden

Iraanse soldaten en de B-2 bommenwerper die zij hebben neergehaald, zijn door AI gegenereerd. Foto: Facebook.

Bij de oorlogen in Iran zagen we veel AI-beelden terug, waarvan de meeste explosies en andere verwoesting lieten zien. Een video van Iraanse raketinslagen in Israël is met AI gemaakt, net als drie clips van Israëlische bombardementen in Iran tijdens de Twaalfdaagse Oorlog. Een korte video van een ontploffing van de Evin-gevangenis in Teheran is nep

en beelden van een brandend gebouw in de Israëlische stad Haifa eveneens. In een overzichtsartikel van de NOS vinden we ook twee AI-beelden van explosies. Daarnaast komen ook satellietbeelden van een verwoeste Amerikaanse legerbasis en twee beelden van verwoeste Amerikaanse ambassades uit de koker van AI-modellen.

Verder vonden we zeven AI-gegenereerde beelden van verwoeste vliegtuigen: een video van schade aan een Amerikaanse B-2-bommenwerper, een reeks van vier foto's van Iraanse soldaten die B-2-bommenwerpers hebben neergehaald, twee foto's van neergehaalde F-35 vliegtuigen en een video van een Amerikaanse bommenwerper op een Iraanse oplegger.

Sommige AI-video's laten (vermeende) bekende en onbekende slachtoffers zien. Er gaat een video rond van de Israëlische premier Benjamin Netanyahu die onder het puin wordt weggehaald, een foto van een zwaargewonde ayatollah Mojtaba Khamenei in het ziekenhuis en een nepafbeelding van de slachtoffers van het bombardement op een meisjesschool in Iran. Ook worden soldaten in beeld gebracht: VRT identificeerde AI beelden van huilende Amerikaanse en Israëlische soldaten die om hun ouders roepen, van Oekraïense soldaten die naar de Golfregio zijn gestuurd, een foto van tien Amerikaanse soldaten die gevangen zijn genomen door Iraniërs en soldaten die kijkers uitnodigen om naar Iran te komen.

Ook vonden we factchecks met twee overige AI-gegenereerde beelden: een nepkaart van de omgeving rond een Israëlisch ziekenhuis waar Iraanse raketten zouden zijn neergekomen en een video van een menigte in Iran die pro-Netanyahu leuzen zou zingen.

3.2 Cheapfakes: temporele/ruimtelijke decontextualisatie | 20 beelden

De meeste video's van andere conflicten en andere plaatsen waarvan wordt gedaan alsof ze van de oorlogen in Iran zijn, laten explosief of ander grootschalig geweld zien. De beelden die gefactcheckt zijn door Nederlandse en Vlaamse factcheckers betreffen:

- Een Oekraïense aanval op een Russisch munitiedepot.
- Een Israëlisch bombardement op Syrië uit 2024.
- Een Iraanse raketaanval op Israël uit 2024.
- Een brand in een industriegebied in Dubai uit 2025.
- Een brand in een woontoren in de Verenigde Arabische Emiraten.
- Een brand in de Filipijnen.
- Een aanval op een Israëlische luchtmachtbasis uit 2024 (die ook als nepbeeld werd ingezet tijdens de Twaalfdaagse Oorlog).
- Een video die al online stond voor de aanval op een Amerikaanse ambassade die in dezelfde video te zien zou zijn.

Ook circuleerde een video van een aanval op Teheran tijdens de Twaalfdaagse Oorlog die valselijk werd gepresenteerd als beelden uit de Iranoorlog van 2026. Hetzelfde gold voor twee video's van een aanval op Tel Aviv.

Wat betreft foto's en video's die gaan over (groepen) mensen vonden we:

- Een beeld van de Iraanse buitenlandminister Abbas Araghchi die huilt om majoor-generaal Hossein Salami uit de Twaalfdaagse Oorlog (en niet uit de Iranoorlog van 2026),
- Een video van Iraanse meisjes die in 2022 protesteerden.

- Een video van een Koerdische feestviering die geen protest tegen het Iraanse regime toont.
- Een video van Iraniërs die het Perzische nieuwjaar vieren.
- Iraniërs die in de file staan.
- Een video uit 2017 die eveneens geen protest toont.
- Een video van een politieoperatie uit 2025.

3.3 Cheapfakes: fictieve decontextualisatie | 6 beelden

Deze beelden komen uit het videospel War Thunder. Foto: YouTube.

Bijna alle fictieve beelden van de twee Iranoorlogen komen uit videospelletjes: twee beelden uit War Thunder, twee andere beelden uit Arma 3 en World of Warships en een beeld uit een niet nader gespecificeerde militaire simulator. Een laatste beeld is een 3D-simulatie van een militaire basis onder een Israëlisch ziekenhuis die uit een satirische video komt.

3.4 Cheapfakes: actor decontextualisatie | 1 beeld

Het enige beeld van de Iranoorlog uit 2026 van iemand die niets met de oorlog te maken heeft, maar er wel bij betrokken wordt, is van een Chileense piloot

die eigenlijk een Israëlische piloot zou zijn die gevangen genomen is door Iran.

3.4 Cheapfakes: bewerkte beelden | 2 beelden

Deze foto van ayatollah Ali Khamenei is waarschijnlijk bewerkt.

De twee bewerkte beelden van de Iranoorlog uit 2026 zijn een foto van de zogenaamde laatste momenten van ayatollah Ali Khamenei, die bewerkt is en gebaseerd is op foto's uit 2023, en een video uit Teheran waarin feest gevierd wordt en een Israëlische vlag op een gebouw wordt geprojecteerd die achteraf is toegevoegd.

3.5 Echte beelden afgedaan als nep | 3 beelden

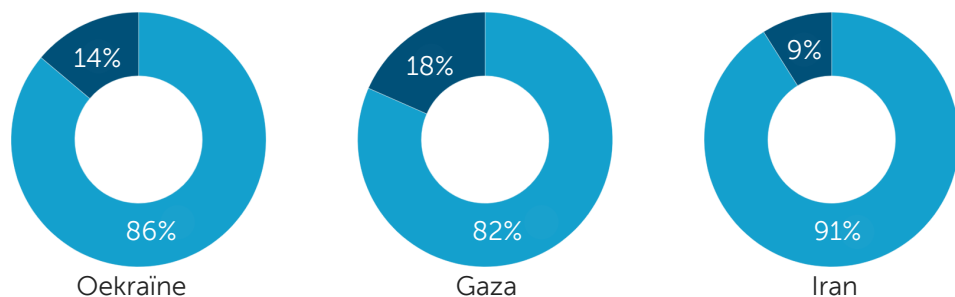
De drie echte beelden die tijdens de Iranoorlog van 2026 ten onrechte als nep werden bestempeld, zijn alle drie van Benjamin Netanyahu. Eind maart deed het gerucht de ronde dat de premier in de oorlog om het leven was gekomen, waarna drie video's van officiële Israëlische accounts op X, bedoeld om dat gerucht te weerleggen, werden afgedaan als AI-gegenereerd.

Hoe worden nepbeelden gemaakt?

Met de data van nepbeelden die verspreid werden in het kader van de oorlogen in Oekraïne, Gaza en Iran, kunnen we zien hoe de opmaak van die nepbeelden zich de afgelopen vier jaar ontwikkeld heeft. De selectie is niet alomvattend, omdat alleen nepbeelden verzameld zijn die door Nederlandse en Vlaamse factcheckers gecheckt zijn, maar het kan wel een beeld geven. Wat ten eerste opvalt is dat de verdeling tussen echte beelden die als nep worden afgedaan en beelden die gebruikt worden om nepnieuws te verspreiden sinds 2022 min of meer hetzelfde is gebleven: ongeveer tien tot twintig procent van de beelden zijn echt.

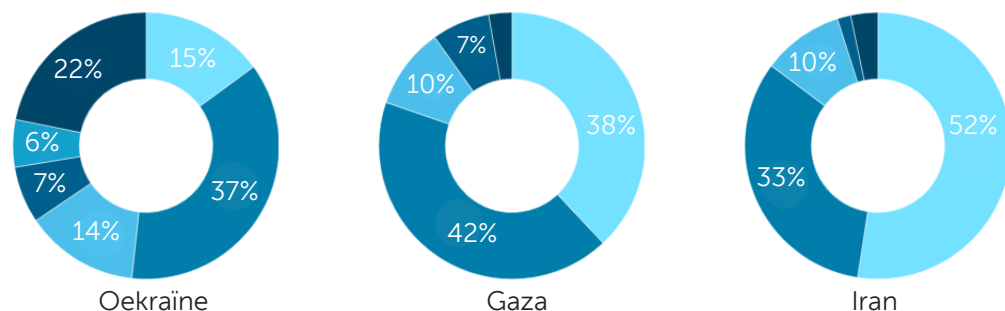
De verdeling nepbeelden tegenover echte beelden afgedaan als nep in de onderzochte oorlogen

■ Nepbeeld ■ Echte beelden afgedaan als nep

Daarnaast kunnen we ook kijken naar de opmaak van het nepbeeld, specifiek hoe vaak welke categorieën voorkomen en hoe dat door de tijd heen veranderd is.

Hoe gefactcheckte nepbeelden gemaakt zijn in de onderzochte oorlogen

Wat hier voornamelijk opvalt, is het aandeel cheapfakes tegenover het aandeel AI-gegenereerde afbeeldingen. Waar AI-beelden bij de oorlog in Oekraïne slechts een klein aandeel vormden van ongeveer vijftien procent, was bij de oorlogen in Iran de helft van het nepbeeld met AI gemaakt. Dit is deels te verklaren doordat de oorlogen in Iran recenter zijn en er daardoor minder nepbeelden in omloop zijn. Maar ook bij de oorlog in Gaza valt een stijging op: 38% van de beelden is daar AI-gegenereerd, tegenover een lager aandeel bij de oorlog in Oekraïne. Die toename gaat vooral ten koste van beelden die met minder geavanceerde middelen zijn bewerkt, terwijl het aandeel van de verschillende soorten gedecontextualiseerde beelden min of meer stabiel is gebleven, met uitzondering van actor-decontextualisatie.

Dat er bij de Iranoorlog in 2026 veel AI-beelden gebruikt worden, werd in de media ook geconstateerd. Het feit dat er in Iran sprake is van een internetblokkade maakt het daarnaast ook lastiger dan normaal om beelden te verifiëren. Persbureau ANP moest in maart 2026 bijvoorbeeld duizend beelden uit zijn beeldbank verwijderen omdat ze met AI gemanipuleerd waren. Die enorme toename is te verklaren, omdat toen de oorlogen in Oekraïne en Gaza begonnen, de technologie nog in de kinderschoenen stond en AI-afbeeldingen er nog veel primitiever uitzagen dan in 2026.

Daarmee kunnen we concreter de vraag beantwoorden die we drie jaar geleden ook stelden: waarin schuilt het gevaar van deepfakes? Destijds waren cheapfakes de voornaamste vorm van desinformatie, zoals Michael Hameleers aangeeft in zijn onderzoek uit 2025 [pdf]. AI heeft de afgelopen jaren een steeds prominentere rol gekregen in het desinformatielandschap rond oorlogen, maar niet op de manier die rond 2023 het meest werd gevreesd: die van filmpjes waarin politici woorden in de mond worden gelegd. In plaats daarvan lijken moderne deepfakes sterk op de cheapfakes van nu en vroeger. Er worden vooral raketinslagen, slachtoffers en neergeschoten voertuigen verzonden die veel weg hebben van oude beelden of beelden van andere conflicten. AI wordt daarnaast ook ingezet om humoristischere propaganda te verspreiden, wat soms beter aan kan slaan dan een traditionele speech.

Oorsprong en verspreiding

Het ligt voor de hand dat in tijden van oorlog regeringen van de vechtende landen desinformatie verspreiden als deel van propagandacampagnes. Hameleers schreef dat beelden vaak worden gebruikt voor het verheerlijken van de eigen zijde, het zwartmaken van de andere zijde of om de schaal van het conflict te overdrijven. In de verzameling beelden die door Nederlandstalige factcheckers zijn gecheckt, kwamen we hier en daar ook specifiekere narratieven tegen. Bij de oorlog in Oekraïne werden Oekraïeners er soms van beschuldigd nazi's te zijn, wat de Russische invasie moet rechtvaardigen en wat ook vaak terugkwam in de desinformatiecampagne tegen Zelensky. Een andere bewering die vaker gedaan werd was dat Oekraïne kindsoldaten inzet in de oorlog, een manier om de vijand zwart te maken. Bij de oorlog in Gaza werd vaak ingespeeld op de Pallywood-complottheorie, waarbij wordt beweerd dat Palestijnse slachtoffers van oorlog en hongersnood eigenlijk acteurs zijn. Dit soort beweringen werd ook gedaan tijdens de oorlog in Oekraïne, maar niet zo prominent als bij Gaza.

Om een beeld te krijgen van wanneer (nep)beelden verspreid worden, hebben we sinds het begin van de oorlogen Oekraïne, Gaza en Iran per maand op een rij gezet hoeveel factchecks gepubliceerd zijn. Daaruit blijkt dat in de eerste maand(en) van een oorlog het meeste gefactcheckt wordt en waarschijnlijk ook de meeste (nep)beelden rondgaan, waarna het aantal factchecks per maand meestal drastisch afneemt. Een uitzondering hierop vormt het aantal factchecks over de oorlog in Gaza medio 2025, wat waarschijnlijk samenhangt met nieuws over hongersnood in de regio rond die tijd.

 [Aantal factchecks over de oorlog in Oekraïne per maand \(24 februari 2022 tot 8 april 2026\)](#)

 [Aantal factchecks over de oorlog in Gaza per maand \(7 oktober 2023 tot 8 april 2026\)](#)

 [Aantal factchecks over de oorlogen in Iran per maand \(13 juni 2025 tot 8 april 2026\)](#)

De motieven om nepbeelden te verspreiden, zijn niet altijd politiek. Soms gaat het om pure commercie, zoals bijvoorbeeld in het geval [van Vietnamese bedrijven die AI gebruiken om nep- en pulpnieuws op Facebook te verspreiden](#). Onder de onderzochte oorlogsbeelden bevonden zich ook enkele die de kenmerken dragen van de typische AI-slop die op Facebook en andere sociale media circuleert. In die gevallen worden oorlogen vermoedelijk vooral als middel ingezet om geld te verdienen.

Als het motief wel politiek is, kunnen regeringen zelf nepbeelden verspreiden, of in het geval van AI-beelden die inspelen op memes, anderen inhuren zoals mediabedrijf Explosive Media dat op X actief is. Maar ook gewone mensen kunnen nepbeelden over oorlog verspreiden; daar is onderzoek naar gedaan [\[pdf\]](#), specifiek in de context van [de oorlog tussen Armenië en Azerbeidzjan in 2020](#). Mensen kunnen kiezen om propaganda te verspreiden om verschillende redenen, bijvoorbeeld omdat ze het eens zijn met de boodschap of uit het cynische idee dat alles toch nepnieuws is. Manipulatie door regeringen speelt daarin ook een rol. Er wordt dan gebruikgemaakt van sjablonen die veel emoties opwekken met als doel polarisatie te vergroten of zoveel informatie te genereren dat mensen de kluts kwijtraken en dat bepaald nieuws ondergesneeuwd raakt ('flooding the zone').

Cheapfakes zijn op dat gebied niet per se effectiever dan desinformatie die puur in tekstvorm wordt gepresenteerd, volgens onderzoek van Michael Hameleers [\[pdf\]](#). Dat zou bijvoorbeeld kunnen komen doordat de tekst de voornaamste bron is van de framing van een verhaal, terwijl beelden voor emotie zorgen. Of het zou kunnen dat de credibiliteit van video's in het bijzonder door meer wordt bepaald dan de waargenomen authenticiteit of het realisme van de onderliggende boodschap.

Wel maken cheapfakes en andere nepbeelden deel uit van het zogenoemde 'post-truth' tijdperk waar sinds 2016 van gesproken wordt. De waarheid doet er steeds minder toe en het maakt degenen die liegen ook niet uit, waardoor ze hun onwaarheden steeds openlijker verkopen. Alles is een kwestie van perspectief en niemand kan echt nog bepalen wat waar is, of wat niet. Dit begon tijdens de eerste termijn van Donald Trump als Amerikaans president en met de Brexit, toen onwaarheden werden verspreid die inspeelden op onderbuikgevoelens en de waarheid niet tegenspraken, maar eerder voorbij gingen.

Maar dat hoeft niet altijd zo te zijn in het geval van oorlogsbeelden, zoals een artikel van De Groene illustreert. Rusland probeerde twijfel te zaaien over het bloedbad in de stad Boetsja, maar een brede en informele 'waarheidscoalitie' ging daar in de eerste dagen na de ontdekking van het bloedbad tegenin. Het belangrijkste daarbij was dat de coalitie niet (alleen) bestond uit statelijke actoren, wat meer vertrouwen wekte in hun berichtgeving. Op die manier kan de invloed van twijfel over echte beelden tegengegaan worden, alhoewel dat dus maar een klein deel van het desinformatielandschap betreft.

Overzicht factchecks en artikelen van Nieuwscheckers voor Deep Dive 4

1. [Premier Netanyahu van Israël is in leven en deze video's van hem zijn niet gemaakt met AI](#)
2. [Deze video van een raketaanval op een Amerikaans schip komt uit een videospel](#)
3. [Deze foto van de laatste momenten van ayatollah Ali Khamenei is bewerkt](#)
4. [Deze foto van huilende Iraanse buitenlandminister is niet recent](#)

Foto: Beschadiging van huizen in de Iraanse woonwijk Urmia als gevolg van luchtaanvallen. Fotograaf: Ali Aghayari. Bron: Mehr News Agency, CC BY 4.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>>, via Wikimedia Commons

Verlag onderzoeksproces Deep Dive 4

De focus op beelden in de Deep Dive Oorlogsbeelden is uniek ten opzichte van de vorige drie deep dives over migratie, klimaat en LHBTI+, die alle drie focusten op beweringen. Daarom is er op sociale media gezocht naar beelden om zelf te checken, omdat gebruikelijke tools zoals Factrank alleen gesproken en geschreven beweringen opsporen. Voor het bredere overzicht van nepbeelden is er, net zoals bij de vorige drie deep dives, gezocht naar factchecks over oorlogsbeelden in de factcheckdatabase van BENEDMO en op de site van Nieuwscheckers. Ook andere relevante artikelen, zoals een artikel van de NOS over oorlogsbeelden, zijn meegenomen in de verzameling. Naast de meest recente oorlog in Iran zijn er ook factchecks verzameld over de Twaalfdaagse Oorlog in Iran uit 2025, de oorlog in Gaza en de oorlog in Oekraïne. Dit is gedaan omdat er op het moment dat het onderzoek achter de Deep Dive begon, er nog relatief weinig gefactcheckt was over de Iranoorlog van 2026, en om een breder overzicht te krijgen van de ontwikkelingen in hoe nepoorlogsbeelden gemaakt worden.

De verzameling factchecks is geanalyseerd en grotendeels ingedeeld op basis van onderzoeken naar de verschillende soorten oorlogsbeelden en hoe zij in oorlogstijd worden ingezet. Beelden die niet binnen de categorieën uit onderzoek pasten, zijn daarnaast zelf ingedeeld als 'geënceneerd', 'bewerkt zonder AI', of als misleiding die puur in de begeleidende tekst zit. Ook echt beeld dat als nep werd afgedaan is meegenomen, om te laten zien hoe vaak dit fenomeen voorkomt in vergelijking met het gebruiken van nepbeelden. De analyse in deze Deep Dive over de oorsprong en verspreiding van nepbeelden en hoe ze gemaakt worden, is deels gebaseerd op eigen onderzoek naar de verzamelde factchecks en deels op artikelen van nieuwsmedia, waaronder twee die in het verleden zijn

Foto: De Oekraïense president Zelensky geeft een toespraak, 20 april 2022. Bron: The Presidential Office of Ukraine, President.gov.ua, CC BY 4.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>>, via Wikimedia Commons

geschreven over president Zelensky van Oekraïne en over de opkomst van deepfakes.

Bij het maken van factchecks was een grote uitdaging het vinden van relevante beelden, want er ging veel rond. Het was niet altijd eenvoudig om te achterhalen waar een beeld vandaan kwam, vooral bij explosievideo's van lage kwaliteit. De internetblokkade in Iran en het beperkte beschikbare Street View-materiaal bemoeilijkte dit proces. Bij het indelen van de factchecks was de grootste uitdaging het vinden van een geschikte categorisering en, nadat die gevonden was, specifiek het onderscheid tussen actor-decontextualisatie en temporele/ruimtelijke decontextualisatie, omdat sommige nepbeelden deels binnen beide categorieën passen. Daarnaast was het lastig bij te houden hoeveel beelden er in totaal gecheckt waren, omdat met name de VRT meerdere artikelen had gepubliceerd met meer dan tien beelden, die soms ook al in andere artikelen waren gecheckt.

Afgezien van de genoemde uitdagingen verliep het factchecken van oorlogsbeelden en het schrijven van de verdere deep dive zonder veel problemen.

Anders dan bij eerdere Deep Dives, waarbij NGO's werden betrokken die direct verbonden waren aan het thema, is er deze keer gekozen voor een gesprek met UvA-onderzoeker Michael Hameleers. Zijn expertise op het gebied van desinformatie in conflictsituaties sloot beter aan bij de focus van deze Deep Dive.

